

Stedentrip 2: Amersfoort

De stedentrip wordt gewaardeerd. In Amersfoort is deze ook aan de diverse kerkenraden gezonden. Het kan een middel zijn om over de eigen grenzen heen te kijken.

Zoals in de vorige stedentrip reeds werd vermeld wil Amersfoort een veelkleurig palet laten zien van vormen van christelijke gemeenten. De identiteit van die gemeenten wordt vooral ontleend aan hun oorsprong (gereformeerd, hervormd confessioneel, vrijzinnig, gereformeerde bond of luthers). Een kerkenraadscommissie waarborgt de lutherse traditie binnen de PGA, waarvoor het project 'De Amersfoortse Zwaan' is gestart en een predikant voor drie jaar en 40% werktijd is benoemd. (Zie website <http://www.pkn-amersfoort.nl/luthers>) De St-Joriskerk wordt steeds meer ingezet als de centrale stadskerk, waarin allerlei manifestaties plaats vinden. Die kerk trok na een grote restauratie in één jaar 17000 bezoekers voor bezichtiging en daarnaast waren er allerlei evenementen. De Bondsgemeente houdt haar vieringen als vanouds in die kerk, maar heeft geen bemoeienis met de bredere inzet van deze monumentale kerk. Dat wordt gedaan door een beheerscommissie.

Er wordt een aparte toerusting gegeven aan nieuw ingekomenen. Het is van belang dat die nieuwe leden niet alleen weten wat hun eigen wijkgemeente te bieden heeft. Nieuwe leden moeten het hele spectrum van Amersfoortse gemeenten aangeboden krijgen zodat zij zelf kunnen kiezen tot welke wijkgemeente zij willen behoren.

De wijkgemeenten dienen er zelf zorg voor te dragen dat hun uitgaven en inkomsten in evenwicht zijn. Die bij hen neergelegde eigen verantwoordelijkheid heeft in de meeste wijken een verhoging van inkomsten en een terugdringen van uitgaven tot gevolg. In bijzondere situaties kan men tijdelijk een beroep doen op een solidariteitsfonds.

Het is opmerkelijk dat in het merendeel van de wijkgemeenten renovaties van het kerkgebouw plaatsvonden of gaande zijn, met daaraan gepaard gaande geldwervingsacties. "Overal staan verfpotten" zei iemand. Dat brengt veel enthousiasme voor de verfraaiing van het gebouw te weeg en het bevordert de sfeer en onderlinge relaties tussen gemeenteleden.

In heel de PGA wordt veel aandacht en tijd besteed aan communicatie. Al vóór de start van de PGA in 2010 lag er een communicatieplan, waarvan onlangs is vastgesteld dat het geheel is uitgevoerd en een nieuw plan is alweer aangenomen. (website: www.pkn-amersfoort.nl, onder: Wie zijn wij?) Er is naast de 'gewone' scriba van de AK nu ook een scriba communicatie (Marja Brak). Men is zich ervan bewust dat het belangrijk is om bij alle beleidsoverwegingen en plannen meteen de vraag aan de orde te stellen hoe die voornemens worden gecommuniceerd met kader en gemeenten. Er zijn van tijd tot tijd ambtsdragers-vergaderingen voor alle ambtsdragers uit Amersfoort waarin actuele onderwerpen worden behandeld door mensen als Henk de Roest, James Kennedy, etc

Het beleidsplan waarover in de vorige Stedentrip werd gesproken wordt momenteel geëvalueerd. Ter voorbereiding van een nieuw beleidsplan is een commissie van niet-AK-leden ingesteld, onder leiding van ds. Looijen. De commissie zal spreken met afvaardigingen van de wijkkerkenraden om te horen welke gedachten daar leven over hun kerk zijn in de komende jaren.

Het jeugdwerk wordt vooral door de wijken zelf vorm gegeven. Er zijn in het verleden grote, interkerkelijke bijeenkomsten op zondagavond (Heartbeat) geweest. Die zijn weer verdwenen. De AK is van plan de wijkgemeenten een quick scan door JOP aan te bieden, om te zien op welke punten er behoefte aan ondersteuning is. Eventueel daarvoor benodigde middelen zijn beschikbaar vanuit een centraal jeugdwerkdonds.

Ook voor ouderen is veel aandacht. Onlangs heeft een commissie op verzoek van de AK het ouderenpastoraat in kaart gebracht en aanbevelingen gedaan. Ouderen die naar een verzorgingstehuis gaan blijven onder pastorale aandacht van de wijkgemeente vallen ook als er een geestelijk verzorger in dat huis aanwezig is. Het project "Onder de vijgenboom" dat rondom en door de Bergkerkgemeente wordt georganiseerd blijkt zeer succesvol te zijn. Dat project is vooral gericht op het bespreken en beleven van de zin van de ouderdom. Lezingen, werkgroepen, cursussen en allerlei ontmoetingsvormen worden georganiseerd om gelegenheid te geven over de zin en betekenis van de ouderdom en allerlei levensvragen na te denken en van daaruit te handelen. Ook ouderen buiten de kerk worden daarin betrokken. Uit evaluatie blijkt dit project zeer goed aan te slaan. Informatie daarover is te vinden op de website van de Bergkerk in Amersfoort onder het kopje "pastoraat".

De organisatie van de eerste Amersfoortse Kerkennacht – onder auspiciën van de Raad van Kerken - heeft een enorme impuls aan de oecumenische relaties gegeven. Door samen te werken met andere kerken leerde men elkaar kennen en waarderen.

De AK beschouwt het als haar taak om naast alle bestuurlijke taken ook geloofsverdieping te stimuleren. In elke AK vergadering wordt een half uur gewijd aan kringgesprekken in kleine groepjes over geloofsvragen.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Amstelveen

Website : www.protestantsamstelveen.nl

De Protestantse gemeente Amstelveen-Buitenveldert bestaat uit vier wijkgemeenten met vijf locaties. Het meest beeldbepalend in de plaats is de Kruiskerk. Dan is er de hervormde wijkgemeente Eben Haëzerkerk. De wijkgemeente Amstelveen-zuid kent twee locaties, de Paaskerk en de Handwegkerk. Tenslotte is er de wijkgemeente Pelgrimskerk, die in de burgerlijke gemeente Amsterdam ligt, het is de protestantse wijkgemeente van Buitenveldert.

De homepage van de Protestantse gemeente heeft een aparte button die toegang geeft tot veel informatie over een bezinningsproces dat al enkele jaren gaande is. Dit is in 2008 gestart en leidde tot deelname van vele honderden gemeenteleden aan vergaderingen en themabijeenkomsten over de roeping en opdracht van de kerkelijke gemeente. Hierbij werd nagedacht over de sterke en zwakke kanten van het huidige gemeentezijn. En ook over de behoeften en verwachtingen die binnen de gemeenschap van Amstelveen-Buitenveldert op het gebied van geloof en zingeving leven. Op grond hiervan zou nieuw beleid tot stand moeten komen dat richting geeft aan de activiteiten en aan de inzet van mensen en middelen. Om de vraag naar de behoeften en verwachtingen in de samenleving te kunnen beantwoorden, werd een onderzoeksopdracht gegeven aan het bureau Motivaction.

Dit bureau onderscheidde in de samenleving een achttal mentaliteitsmilieus en traceerde dat slechts twee ervan, en wel die van de traditionele burgerij en de zgn. postmaterialisten, herkenning vinden in de benadering van de Protestantse gemeenten. Dit zou de kloof tussen kerk en samenleving verklaren. Het rapport eindigde met een aantal adviezen voor de aansprekendheid en de herkenbaarheid van de Protestantse gemeenten. In 2010 werd een eindrapport van het bezinningsproces gepresenteerd.

Het onderzoek is te downloaden via

http://www.protestantsamstelveen.nl/doc/Rapport_Mentality_en_Zingeving.pdf en het eindrapport via

http://www.protestantsamstelveen.nl/doc/eindrapport_versie_4_def.pdf.

Sindsdien is er een grote wijkgemeente Amstelveen Zuid gevormd, waarbij de locaties Paaskerk en Handwegkerk betrokken zijn.

Ook is een Commissie Denktank gevormd, met vertegenwoordigers uit de wijkgemeenten en de colleges. Het valt op dat de commissie een beleidsmatig erg beperkte opdracht kreeg, nl. hoe om te gaan met het vermogen en met de predikantenformatie. De commissie constateerde dat er nog verschillende beleidsstukken circuleerden maar dat deze niet samenhangen en al wat ouder zijn. Daarop heeft de commissie in maart 2012 een rapport 'Investeren in visie – omgaan met je talenten' uitgebracht. Dit uitvoerige rapport heeft een randvoorwaardelijk karakter: het probeert de weg te effenen naar en een koers aan te geven voor de opstelling van beleidsplannen. Die plannen zouden moeten leiden tot ontwikkelingen van het gemeentezijn in positieve richting. Aan het begin wordt geconstateerd dat de situatie 'zorgwekkend maar nog niet hopeloos' is. Voor de komende jaren is er nog de beschikking over voldoende menskracht en middelen om ombuigingen te realiseren maar er is wel sprake van een zekere urgentie. Ook wordt uitgesproken

dat het niet de bedoeling kan zijn om het in vorige generaties opgebouwd vermogen zomaar op te gebruiken, zonder dat geprobeerd wordt hiermee de gemeente op te bouwen. Na paragrafen waarin de cijfermatige ontwikkelingen worden geschetst, de positie van ouderen en van de jongere generaties in de gemeente worden beschreven, de veranderingen in de inzet van vrijwilligers wordt gesignaleerd en vermeld wordt dat onderzoek wordt gedaan naar nieuwe mogelijkheden van diaconaat, wordt een kader aangegeven voor nieuw beleid. De slotvraag luidt of het mogelijk is het kerkelijk denken te kantelen van formeel naar inhoudelijk, van versnipperd naar gezamenlijk, van intern gericht naar open en gastvrij en van angst naar durf. In vertrouwen op God zou een doescenario opgesteld moeten worden. En op deze wijze wordt voorgesteld verantwoord te gaan investeren in nieuwe, nog uit te werken initiatieven.

Er is sprake van tempoverschil in de wijze waarop wijkgemeenten zich verdiepen in deze voorstellen en tot een reactie komen. Maar aan één moedig initiatief wordt inmiddels verder gewerkt, en wel de voorbereiding van een kerkelijk centrum in de nieuwe Westwijk. Onlangs zijn de plannen getekend om dit te realiseren in samenwerking met de stichting 'Ons Tweede Thuis', een organisatie voor mensen met een handicap.

Wat betreft de vraag van de geloofsbezinning: deze wordt opgevat als een goede suggestie. Dit maakt tot nog toe niet expliciet deel uit van het bezinningsproces.

Ter verdere informatie is desgewenst beschikbaar het rapport 'Investeren in visie – omgaan met je talenten', rapport van de commissie Denktank van de Protestantse Gemeente Amstelveen-Buitenveldert, maart 2012.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Amsterdam

Website : www.protestantsamsterdam.nl

Gesprekspartner Cees de Soet wil eerst opmerken dat in het vorige gesprek de diaconale kant van de kerk onderbelicht bleef. Dat vult hij nu aan door te wijzen op de vele diaconale activiteiten van de PKA, zowel die worden ondernomen vanuit de stedelijke diaconie als door de wijkdiaconieën. De website Protestants Amsterdam (<http://www.protestantsamsterdam.nl/diaconie.html>) geeft voorbeelden van actuele projecten, zoals het burennetwerk. Op basis van de ervaringen van de stichtingen HIP en Present worden contacten en hulp in de buurten voor mensen van binnen en buiten de kerk gestimuleerd. Het werk wordt gecoördineerd vanuit het stedelijke centrum in Amstelhoven. Daar is ook het Wereldhuis gevestigd, een project waarin men aan ongedocumenteerden ontmoeting en ontwikkelingsmogelijkheden wil bieden.

Wat betreft de bestuurlijke organisatie van de Protestantse Kerk Amsterdam vindt momenteel een evaluatie plaats van het werken met kerngroepen, zoals dat enige jaren geleden bij een reorganisatie van de Algemene Kerkenraad is ingesteld. De thematiek van de kerngroepen is sterk uiteenlopend, zoals bij de kerngroep Pastoraat en de kerngroep Vernieuwing. Vooral hierdoor zijn ook verschillen in werkwijzen opgetreden. Bedoeling is nu om nog sterker maatwerk te gaan leveren. En ook om na te gaan wat via deze stedelijke aanpak van thema's wordt toegevoegd aan het werk van de wijkgemeenten.

De in 2005 ingezette beleidslijn om niet primair in te zetten op de gevolgen van krimp maar op revitalisering, zal zeker worden voortgezet. Zowel in wijkgemeenten als in projecten is er sprake van een veelheid van activiteiten. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan het raakvlak van kerk en cultuur. En aan nieuwe wegen voor de communicatie en publiciteit rond de activiteiten. Zo werden afgelopen jaar de kerkdiensten rond Kerstmis aangekondigd op de billboards in de stad.

In de kerngroepen worden veel ideeën uitgewisseld tussen de wijkgemeenten. In de werkgemeenschap van predikanten worden de gesprekken over samenwerking voortgezet. Daarbij wordt wel duidelijk dat nauwe samenwerking vooral iets wordt van de jongere generatie. Op bepaalde plaatsen wordt gewerkt aan toekomstmogelijkheden door samenwerking van wijkgemeenten, bijv. bij De Ark en de Jacobuskapel of door nieuwe huisvesting. Zo is de locatie De Opgang van de kerkgemeente in de wijk Osdorp nu ondergebracht in een flatgebouw en is de Elthetokerk in Oost gecombineerd met een woongroep van Philadelphia.

In het kader van de vraag over geloofsbezinning verwijst Cees de Soet naar het onderzoek 'Geloven in Mokum', dat door godsdienstsocioloog Erik Sengers is uitgevoerd.

Aan een steekproef van leden werd gevraagd naar hun opvatting over God, het geloof als leidraad in hun leven en de rol van de kerk. Een samenvatting is te lezen via

<http://www.protestantsamsterdam.nl/actueel/kerk-in-mokum6/1038-onderzoek-protestantse-kerk-amsterdam-geloven-in-mokum.html>. De uitkomsten leveren stof voor geloofsgesprekken, zoals gehouden wordt op Hervormingsdag 31 oktober 2012 in de Vrijburg. Ook de serie 'Preek van de Leek' wordt dit seizoen voortgezet. Eind oktober wordt de reeks geopend met een preek van loco-burgemeester Lodewijk Asscher.

Het idee van de Stedentrip vindt Cees de Soet heel nuttig. Hij vertelt dat de Protestantse Kerk Amsterdam, ook al voordat deze verscheen, veel uitnodigingen krijgt tot contact en bezoek. Kennelijk willen andere gemeenten zich beter op de hoogte stellen van de beleidskoers in Amsterdam en erdoor gestimuleerd worden. Maar we halen er in Amsterdam ook inspiratie door terug, besluit hij.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Apeldoorn

Website : <http://www.pkn-apeldoorn.nl>

Apeldoorn is de meest Protestantse grote stad van Nederland, gelet op het aantal belijdende leden van de Protestantse gemeente (rond 8500) en het kerkelijkheidspercentage van de bevolking. (10,4%). Dit gegeven komt tot uitdrukking in de (voor een stad van 150.000 inwoners) grootschalige organisatie van de Protestantse gemeente Apeldoorn. Die bestaat uit tien wijkgemeenten en twee wijkgemeenten van bijzondere aard. Daarnaast zijn er ABRI, een stedelijk werkverband voor missionaire activiteiten, en Joker/CJA, een organisatie voor jeugdwerk. Ook heeft Apeldoorn een evangelisch-lutherse gemeente.

In het beleidsplan, dat tot 2013 loopt, wordt gesproken van een 'Protestantse gemeente in wording'. Na de jaren van kerkvereniging heeft men een traject voor de langere termijn (2020) voor ogen, waarin de verdere ontwikkeling van een kleurrijk palet van wijkgemeenten zal plaatsvinden, uitgaande van de gedachte van eenheid in verscheidenheid. Naast voornemens op een aantal deelterreinen vormt de begeleiding van processen van gemeenteopbouw in dit beleidsplan een specifiek aandachtspunt.

Hoewel de beleidsinzet dus primair gericht is op gemeenteopbouw, wordt ook in Apeldoorn met zorg gekeken naar de ledenontwikkeling en de financiële vooruitzichten. Op grond hiervan wordt een proces van herstructurering voorbereid. In 2010 is een denktankcommissie opgericht, die een toekomstverkenning maakt. Ook worden bezoeken afgelegd aan alle wijkkerkenraden en worden wijkavonden belegd. In eerste instantie waren de uitkomsten hiervan herkenbaar ('ónze kerk moet open blijven') en niet innovatief. In een tweede ronde, waaraan ook de gemeenteadviseur meewerkt, wordt aan alle wijkgemeenten gevraagd mee te denken over drie vragen en zo mee te denken over de inhoud van een toekomstperspectief. Ook de werkgemeenschap van predikanten en kerkelijk werkers wordt gevraagd hierin een rol te spelen. Inmiddels zijn in opdracht van het College van Kerkrentmeesters alle gebouwen getaxeerd en worden van alle gebouwen de mogelijkheden van exploitatie en verkoop op een rij gezet. Eind november 2012 vindt een vergadering plaats van alle ambtsdragers van de PGA, waarin diverse toekomstmodellen gepresenteerd zullen worden. Duidelijk gemaakt zal moeten worden, welke problemen zullen optreden bij ongewijzigd beleid en waarin de noodzaak bestaat tot herstructurering. Maar ook wordt gevraagd te werken aan identiteit, dus de vraag te beantwoorden welke positie men wil innemen in de toekomstige protestantse gemeente. Om het denken over het geheel van de protestantse gemeente te bevorderen, wordt aan andere initiatieven gedacht, zoals centrale vieringen. Teneinde de plannen zo goed mogelijk extern en intern te communiceren, is een PR-medewerker benoemd.

Ter toelichting enkele voorbeelden van activiteiten van ABRI, CJA en Joker. ABRI organiseert o.a. de 'Verhalenroute' (basisscholen krijgen "spiegelverhalen" te horen op een route langs kerken, moskeeën, en andere sociale instellingen in Apeldoorn) en 'Relipad' (middelbare scholieren worden éénmaal per jaar uitgenodigd om diverse

kerken en moskeeën te bezoeken en krijgen ter plaatse informatie over de geloofsbeleving en geloofscultuur) .

Het CJA (Christelijk Jongerenwerk Apeldoorn, zie www.cjapeldoorn.nl) organiseert meerdere activiteiten per jaar. Populair is de diaconaction. Diaconaction laat jongeren actief vorm geven aan diaconaat, het liefdevol omzien naar de medemens. In Apeldoorn werken CJA, Joker (zie www.joker-apeldoorn.nl), Diaconie PKN en RK samen om een gebaar te maken. De opzet van Diaconation is om zoveel mogelijk jongeren te laten ervaren hoeveel voldoening het geeft om zich in te zetten voor anderen. In november wordt in dit kader (voor de 5^e keer) het 'Logeerhuis van Sinterklaas' georganiseerd. Hierbij wordt het Sinterklaasfeest terug gebracht naar de basis: iets doen voor mensen in je omgeving zonder daar direct wat voor terug te verwachten. Jongeren staan in de rij om mee te werken aan dit project. Doelgroep: jongeren vanuit geheel Apeldoorn en ook kinderen en volwassenen met een verstandelijke beperking.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Arnhem

Website : <http://www.protestantsekerkarnhem.nl>

Opnieuw vindt het gesprek plaats met de voorzitter van de AK, de heer Veenstra.

De stadsrapporten zijn bekeken met het oog op nuttige ervaringen voor de route die men in Arnhem zelf aflegt.

Wat betreft het proces van beleidsvorming is er inmiddels een externe procesbegeleider, ds Wim Kieviet uit Soest.

Een beleidscommissie is inmiddels drie keer bijeengekomen. Er kwam een 'houtschoolschets' tot stand en er is een Plan van Aanpak voor het seizoen 2012/'13 opgesteld. Juist op de avond van dit gesprek vindt een gesprek met een vertegenwoordiger van de Protestantse Kerk Amsterdam plaats, waarbij het met name zal gaan om het aandachtspunt van de gerichtheid van de kerk naar buiten. Eind oktober zal een tweede heidag plaatsvinden, waarin het vooral zal gaan om de vraag van de identiteit en de vraag van steunpunten. Dat laatste betreft de gedachte om na sluiting van een kerkgebouw en/of opheffing van een wijkgemeente in een wijk present te blijven door bijv. een diaconaal centrum. Of om in een nieuwe stadswijk een pleisterplaats in te richten. Naast gedachten over steunpunten of pleisterplaatsen werkt men aan initiatieven om als kerk naar buiten te treden, zoals een kraam op de markt of een bakfiets.

Nadrukkelijk is aan de afzonderlijke wijkgemeenten ook gevraagd om een eigen plan op te stellen, eind november vinden de presentaties daarvan plaats. Hier en daar werpt dit zijn schaduw al vooruit. Zo zijn bijvoorbeeld twee moderamina in Arnhem-zuid al met elkaar in gesprek gegaan. De kerkelijke groep in Het Dorp is in gesprek met de Diaconessenkerk om te komen tot integratie van beide geloofsgemeenschappen.

De predikantenformatie moet verder worden teruggebracht en dus vormt ook het optreden van een vacature, hetgeen het geval is in Noordoost Arnhem, aanleiding om de vraag naar mogelijkheden van samenwerking neer te leggen.

Het eerder genoemde Kaski-onderzoek speelt op de achtergrond een rol, zoals bij het opstellen van de meerjarenbegroting. Dit is onvermijdelijk, ook het afgelopen jaar ziet men dat men rond de 9% van de betalende leden is kwijtgeraakt.

Naar aanleiding van de vraag over de geloofsbezinning wordt verwezen naar het begeleidingsproces door ds. Kieviet. Hij vroeg deelnemers bijvoorbeeld een persoonlijk verhaal over de betekenis van de kerk in te dienen. Deze zijn verzameld en er zijn stellingen gemaakt voor de heidag. Maar een dergelijke inbreng wordt ook verwacht van het predikantenteam. Dit is ook in overleg om beter gebruik te maken van de binnen het team aanwezige talenten. Verder zijn er plannen zoals wandelingen en een maaltijd voor jongeren.

Naar aanleiding van de laatste vraag zegt de heer Veenstra dat men er zich van bewust is in elke fase van een getrappt reorganisatieproces weer opnieuw een aantal leden kwijt te raken. Men wil daarom een stapsgewijs proces voorkomen en liever

werken op basis van een toekomstplan dat richting geeft voor een langere periode. Om samenhang in de gemeente te bewaren, wordt gedacht aan de vorming van één kerkenraad, dus aan de opheffing van de AK-structuur. Dit als alternatief naast de eerdere gedachte om te komen tot twee wijkkerkenraden plus een beknopte AK voor de aansturing van centrale activiteiten.

Tenslotte wijst de heer Veenstra nog op een oecumenisch project, dat gecentreerd is rond de (r.k.) Walburgisbasiliek. Het gaat om het onderbrengen van het stadspastoraat en diaconale activiteiten. Dit project heeft de mogelijkheid om op termijn uit te groeien tot een soort stadsklooster. Hopelijk is een dergelijke samenwerking ook bestuurlijk haalbaar.

Voor beschikbare stukken ter informatie wordt gewezen op de verslagen van de heidagen.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Breda

Zoals in de vorige Stedentrip reeds werd vermeld zijn de protestantse wijkgemeenten in Breda vooral wijkgericht. Toch is er een gezamenlijk opgesteld beleidsplan tot stand gekomen, dat de terreinen aangeeft waarop verder beleid moet worden ontwikkeld zonder op die gebieden reeds concrete keuzes te doen. Het is een voorzichtig geformuleerde verkenning langs de verschillende kerkelijke werkterreinen.

Predikanten zijn gestart met het verkennen van een betere en meer effectieve samenwerking waarbij iedere predikant op grond van eigen interesses en specialisaties ook buiten de grenzen van de eigen wijk ingezet kan worden. Op zo'n manier denkt men schaarse capaciteit beter te kunnen benutten en samenwerking te bevorderen. Ook de predikanten uit de omliggende dorpen zijn in die samenwerking geïnteresseerd.

Ook Breda kent, zoals vele steden, een blikvangende kerk in het centrum van de stad : de Grote Kerk. Alleen in de zomer worden daar enkele diensten gehouden voor heel Breda en omgeving. De andere kerken zijn dan gesloten. De kerk wordt verder middels een Stichting aan derden verhuurd. Daarnaast heeft men het plan opgevat om de Lutherse kerk, die eveneens in het centrum ligt, voor activiteiten van de gehele protestantse gemeente te gaan gebruiken om ook via die kerk de presentie van de kerk in de stad zichtbaar te maken. Dat wordt mede gedaan omdat de huur van de Grote Kerk hoog is.

Zoals in de vorige Stedentrip werd vermeld zal het project Noorderlicht (gericht op jongeren middels o.a. sociale media) in 2013 worden beëindigd omdat er niet voldoende middelen beschikbaar zijn voor continuering. De expertise van Noorderlicht zal onder begeleiding van een deskundige uit het landelijk dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland naar de gemeenten worden overgedragen. Leden uit de groep van 20-50 jaar zullen worden geïnterviewd volgens de methode van Peter Hendriks ("Geloof ligt op straat") om een beter beeld van deze groep te verkrijgen en om een weg te vinden om deze mensen meer te betrekken bij geloof en kerk

Om gemeenteleden ook bij maatschappelijke vragen te betrekken plaatst vanaf oktober Ds. Ton van Prooijen onder de kop "Stemmen uit de stad" elke eerste vrijdag van de maand een column, uitlopend op een stelling of een vraag. De thema's kunnen uiteenlopen van een motie in de gemeenteraad tot de verkiezing van de lelijkste plek van Breda, van de sluiting van Vluchtbed tot de nieuwe tentoonstelling in het Graphic-Design Museum. Steeds is de vraag : wat zeggen de stemmen uit de stad ons over ons geloof in God, ons navolgen van Jezus, onze vragen bij de Bijbel ? Wat betekent het om kerk te zijn in deze stad. Gemeenteleden worden uitgenodigd hierop te reageren.

Tot slot wordt opgemerkt dat de Stedentrip wel enige oriëntatie heeft gegeven aan wijkgemeenten die zochten naar vergelijkbare probleembenaderingen in andere kerken.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Den Haag

In Den Haag is de herstructurering een alles beheersend proces. Acht kerken moeten dicht. De stad is opgedeeld in 5 combinaties van wijkgemeenten die met elkaar een oplossing voor hun sector moeten bedenken met betrekking tot het dekken van tekorten en het terugbrengen van capaciteit tot proporties waardoor uitgaven en inkomsten met elkaar in evenwicht worden gebracht.

Het eventueel beëindigen van de werkzaamheden van betaalde krachten wordt centraal behandeld met behulp van professionals op dit gebied.

Er werd gevraagd of er niet een visienota moest komen, die de discussies zou koersen en leiden. Een commissie werd gevraagd daarover na te denken. Er kwam een visienota. Maar geen gedegen rapport met scenario's, beleidskeuzes en strategische paden. Het werd een gebedenboekje met gebeden die de worstelaars met de herstructurering zouden kunnen uitspreken telkens voordat zij aan de gang gaan. Het boekje is te vinden op de site van de PGH onder "documenten" en verder onder "herstructurering". Dan vindt U het onder de titel "houd mij niet vast".

De combinaties gaan ieder op hun eigen wijze dit saneringsproces tegemoet. Een van de combinaties (nr II) heeft haar visie op hun combinatie in een rapport opgeschreven .

Er is een rapport gemaakt over de waardering van alle kerkgebouwen in Den Haag. Dit rapport bevat een methode van analyse en weging die wellicht ook voor andere kerken nuttig kan zijn Het is te vinden op de website van de PGH onder hetzelfde hoofdje "herstructurering", maar dan onder de titel "criteria voor het advies inzake sluiting kerkgebouwen".

Ondanks dit dominante herstructureringsproces gebeuren er nog steeds heel veel bemoedigende dingen. Het diaconale werk van de kerk in de stad gaat met volle kracht door. En dat is nodig ook omdat het aantal individuele hulpvragen alleen maar toeneemt. Er worden vieringen gehouden, er worden pastorale taken vervuld en er gebeurt van alles op dat brede terrein waarop de kerk gemeente van Christus probeert te zijn.

In Den Haag wordt de Stedentrip gewaardeerd en met grote belangstelling wordt uitgekeken naar de conferentie die het beraad Grote Steden belegt onder de titel "anatomische les" waarin de herstructureringsprocessen in Den Haag en Enschede onder de loep worden genomen.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Deventer

Website : www.pkn-deventer.nl

Evenals de vorige keer zijn de vragen besproken in het moderamen.

Men heeft in Deventer een drukke tijd achter de rug en ook blijft het spannend hoe de ontwikkelingen in het komende seizoen zich zullen voortzetten. Vanaf zondag 16 september 2012 zijn drie kerken samengegaan en vanaf nu zijn de kerkdiensten en vrijwel alle kerkelijke activiteiten geheel gecentreerd in de Grote of Lebuïnuskerk in het centrum van Deventer. Nadat er met feestelijke activiteiten afscheid werd genomen, zijn De Open Hof en de Van Vlotenhof gesloten en deze gebouwen zullen worden afgestoten. Voor de startdienst op 16 september was er een grote opkomst van 420 personen, terwijl het gemiddeld aantal kerkgangers over de drie gebouwen 220 was. In een radioverslag van RTV Oost sprak een van de predikanten, mevrouw ds. Posthumus Meijes van een 'daverend feest'. Na de dienst werden ballonnen met wensen en gebeden opgelaten. In de Lebuïnuskerk vindt vanaf nu één dienst plaats voor de gehele gemeente. Wel zullen de diensten over de zondagen heen van 'kleur' kunnen verschillen. De drie predikanten zullen wisselend voorgaan. Ook bestaat de mogelijkheid tot het organiseren van avonddiensten, waarvoor echter tot nog toe niet veel belangstelling lijkt te bestaan. Naast het kerkelijk gebruik vindt actieve verhuur van de Lebuïnuskerk plaats voor beeldbepalende activiteiten. Men wil de centrumfunctie van dit gebouw verder versterken. Toen onlangs bisschop Desmond Tutu in de kerk voorging, moest een videoscherm buiten het gebouw worden geplaatst.

Er is een zorgvuldig voorbereidingstraject afgelegd, waarover in het vorige gespreksverslag werd gerapporteerd. De begeleiding door gemeenteadviseur Jan Boer was intensief (gedurende 27 maanden) en men heeft aan de betrokkenheid van deze onafhankelijke adviseur veel gehad. Enig ledenverlies is wellicht onvermijdelijk en de bereikbaarheid van het centrale kerkgebouw vormt een aandachtspunt maar voorlopig is men positief over de toekomst.

Ter informatie over het proces en de nieuwe structuur is de volgende bijlage desgewenst beschikbaar: 'Kerkenraad als bouwwerk', beschrijving van de nieuwe organisatie als 'Huis om in te wonen' van de Protestantse Gemeente Deventer, volgens het model van kerkenraad met taakgroepen (met bijbehorend organogram).

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Eindhoven

Eindhoven zal de eerste en tweede stedentrip in combinatie in een AK vergadering dit najaar bespreken en nagaan welke ideeën daaruit voor de eigen situatie kunnen worden toegepast.

In Eindhoven is er niet zoals in andere steden een centrale protestantse kerk die als een markant monument in de stad de aanwezigheid van die kerk belichaamt. In Eindhoven is dat de Catharinakerk, die van oorsprong katholiek was, maar nu door de gemeente wordt geëxploiteerd onder voorwaarden door de Katholieke kerk gesteld. Bij die kerk is een inloophuis waarin ook de Protestantse Gemeente Eindhoven (PGE) participeert en in die kerk worden vieringen gehouden, cursussen en concerten en exposities georganiseerd. Daarnaast is er de **SOVE** (Stichting Oecumenische vieringen Eindhoven), die oecumenische vieringen in **Eindhoven** organiseert in geestverwantschap met de Stichting Leerhuis & Liturgie in Amsterdam (Huub Oosterhuis). Deze Stichting had aanvankelijk ook haar vieringen in de Catharinakerk, maar werd daar geweigerd o.a. wegens de nauwe samenwerking met de Stichting Leerhuis en Liturgie. Eindhoven participeerde ook in de Kerkennacht. Met Pinksteren organiseerde de PGE met andere kerken een Pinkstertocht langs de kerken waarin exposities te zien waren.

In 2008 werd besloten de Morgensterkerk in het Noorden van Eindhoven te sluiten en de protestantse gemeente in dat deel van de stad te concentreren in de Johanneskerk. Door de bekende problemen op de onroerend goed markt bleek de Morgensterkerk moeilijk verkoopbaar. De AK is daarom in 2011 begonnen met het opnieuw doordenken van een lange termijnvisie op haar gebouwenbezit. Toen bleek dat voor de Johanneskerk serieuze belangstelling bestond van de NGK, is ervoor gekozen om die kerk te verkopen en de Johannesgemeente en de missionaire Kruispuntgemeente samen gebruik te laten maken van de Morgensterkerk. Deze zal verbouwd worden, zodanig dat zij –met twee kerkzalen- plaats biedt aan beide wijkgemeenten.

In het Zuiden van Eindhoven werken de twee daar gesitueerde wijkgemeenten nauw samen. Als vacatures vervuld zijn (naar verwachting eind 2012) zullen de beide predikanten, samen met een kerkelijk werker, een pastoraal team vormen en nauw samenwerken ten behoeve van beide wijkgemeenten. Beide wijkgemeenten hebben bij verscheidene gelegenheden gezamenlijke diensten en organiseren een deel van hun toerustingsactiviteiten ook gezamenlijk. Ook kiezen beide wijkgemeenten voor een gezamenlijk jaarthema, waarbinnen verschillende activiteiten worden georganiseerd. Deels gaat dat voorspoedig, soms ook duikt de behoefte aan eigen identiteit op waardoor ieder weer even een eigen weg gaat.

Een project (m.b.v. een medewerkster van JOP) dat erop gericht was het jeugdwerk nieuwe impulsen te geven is helaas mislukt. De missionaire Kruispuntgemeente heeft nog de beste aansluiting bij de jeugd. Het studentenpastoraat heeft binnenkort een nieuwe studentenpredikant. In de dagelijkse praktijk is er nauwelijks aansluiting tussen de PGE en het studentenpastoraat.

Noemenswaard zijn de huiskamergesprekken die de Ontmoetingskerkgemeente jaarlijks organiseert. De gesprekken (vroeger groothuisbezoek geheten) vinden plaats bij een van de gemeenteleden thuis en worden bezocht door circa 200 gemeenteleden, waarvan een groot deel nooit meer in de kerk komt. Tijdens de laatste Lichtjesroute bij de herdenking van de bevrijding van Eindhoven, stelde de Kruispuntgemeente de kerk open voor koffie, een gesprek en het tijdschrift MEER. Op drie zaterdagavonden maakten honderden mensen hiervan gebruik.

Vanuit de diaconie is een meerjarig project opgezet om meer invulling te geven aan de diaconale werkzaamheden. Een diaconaal medewerker zal de coördinatie op zich nemen. De externe fondsenwerving voor dit project verloopt voorspoedig.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Enschede

Enschede waardeert de stedentrip als vorm van uitwisseling al moeten we ons niet teveel voorstellen van de mate waarin deze stukken ook echt zijn gelezen en benut.

De vorige keer is reeds beschreven dat Enschede een zeer ingrijpend herstructureringsproces onderneemt. Van de acht kerken gaan er – volgens het plan - middels een paar tussenstappen in 2015 vijf dicht. De wijkgemeenten gaan zich concentreren in de Vredeskerk die met het oog op die nieuwe centrale functie ingrijpend zal worden verbouwd. Naast de Vredeskerk blijft de Bethelkerk (confessioneel hervormd van origine) en de oecumenische Gemeenschap Helmerhoek bestaan. Een van de wijkgemeenten (Kapel Lonneker) wil niet aan de fusie meedoen en het is op dit moment nog niet duidelijk wat er met deze gemeente gebeurt.

Om het verdwijnen van al die wijkgerichte kerken enigszins te compenseren had men zich voorgenomen padista's (Pastoraal diaconale stations) in de wijken op te richten waarin wijkgerichte activiteiten een plek zouden krijgen. Er wordt momenteel evenwel zoveel energie en emotie gericht op sluiten en samengaan van wijkkerken dat er voor dit soort plannen nog weinig aandacht en energie overblijft. Of de opzet van padista's een haalbaar en vruchtbaar plan is kan pas later beoordeeld worden.

Er moet in Enschede zoveel tegelijk gebeuren, met ondersteuning van een beperkt aantal predikanten dat men zich kan afvragen of dit proces niet veel eerder had moeten starten toen men met meer capaciteit in rustiger vaarwater verkeerde. Het mag een vingerwijzing zijn naar andere gemeenten om toch vooral niet te laat te beginnen aan een onvermijdelijk hergroeperingsproces.

Ondanks die enorme druk die de verschillende gemeenten en hun predikanten ervaren zijn er een aantal waardevolle en interessante ontwikkelingen te noemen. De twee wijkgemeenten die nu samengaan in de Opstandingskerk kiezen ervoor om regelmatig naast elkaar twee verschillende diensten te houden, waarvan er één een alternatief karakter krijgt. Het karakter van die alternatieve dienst is mede ontleend aan gesprekken gevoerd met jongeren en de midden generatie.

Het Citypastoraat loopt heel goed. Het hele beleid van de protestantse gemeente Enschede wordt gekleurd door de titel van de beleidsnota "Geloven in Enschede". Dat geloven in Enschede kan in zijn dubbele betekenis worden uitgelegd. De kerk probeert die beide betekenissen te integreren en in het bijzonder in het citypastoraat komt dat tot uitdrukking.

Naast alles herstructureringsactiviteiten zijn er op verschillende terreinen werkgroepen actief met bijzondere opdrachten :
De werkgroep bezinning en bezieling heeft onder anderen een project rond het levenseinde georganiseerd, dat zeer veel belangstelling heeft getrokken. Een andere werkgroep "Blijvend in de wijk" probeert erop te letten dat activiteiten in de wijken die gericht zijn op buurten en de wijk zelf levend worden gehouden en verder worden ontwikkeld. Een werkgroep houdt zich bezig met communicatie (aanvankelijk sterk gericht op de website, maar nu ook verbreed naar de communicatie tussen stad en

kerk). Andere groepen zijn “Jeugd en kerk”, “Kerk in Actie”, “Pastoraat” en natuurlijk een werkgroep gericht op de vernieuwbouw van de Vredeskerk.

Tussen predikanten vond een constructief overleg plaats over samenwerking en taakverdeling. Daarover is een zeer inzichtelijk en praktisch bruikbaar rapport verschenen dat ook voor andere kerken interessant kan zijn.

We sluiten dit rapportje af met een citaat uit de visienota “Geloven in Enschede

Geloven in Enschede

Dat is in drie woorden waar de Protestantse Gemeente Enschede voor staat. Het is zagezegd ons mission statement. De formulering ‘Geloven in Enschede’ kan op meerdere manieren gelezen worden en dat is precies de bedoeling. Je kunt er in lezen dat we ons als kerk in deze stad bewegen in de traditie van het Christelijk geloof. Maar evenzeer kan je er een ‘motie van vertrouwen’ in lezen richting de stad. In buurten en wijken, maar ook in het levendige centrum, bouwen talloze vrijwilligers en professionals aan een stad die leefbaar is voor ál haar bewoners. Graag sluiten wij ons als kerk aan bij initiatieven en activiteiten die de stad in bloei zetten. Vanuit onze geloofstraditie hebben wij daar inspirerende woorden en rituelen bij. En, omgekeerd kunnen we als kerk ook leren van de stad waar we deel van uitmaken. Kerk en Stad zijn op elkaar betrokken, ze horen bij elkaar.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Groningen

De stedentrip leeft nog niet zo erg in Groningen “ we moesten even nadenken waarover het ook weer gaat” was het antwoord op onze vraag. Maar men realiseert zich dat dit soort zaken een rijpingstijd door moeten gaan voordat ze erkend en gewaardeerd worden.

Groningen heeft momenteel geen grote herstructureringen voor de boeg. De sanering van gebouwen is al enige tijd achter de rug.

Zoals in de vorige Stedentrip werd vermeld had Groningen een drietal toekomstscenario's beschreven, waaruit de gemeenten er een koos “het profileringsscenario”: “wijkgemeenten blijven in tact, focus in de wijkgemeenten verschuift van bestuurlijk naar inhoudelijk: het ontwikkelen van sterke punten en het profileren van het karakter en imago van die gemeenten rond die sterke punten . Naast het ontwikkelen van ieders eigen kwaliteit wordt gestreefd naar meer samenwerking en onderlinge aanvulling van kwaliteiten die men minder bij zichzelf en meer bij anderen aantreft.”

Het is van belang nog eens te benadrukken dat het bij dit proces niet gaat om het vatsleggen van een statisch gedefinieerd eindstation dat bereikt moet worden, maar om het aangeven van een bewegingsrichting.

Er zijn nog een heleboel vragen te beantwoorden, zoals :
“hoe verhoudt zich de aandacht voor het eigen wijkbeleid tot het bijdragen aan het veelkleurig palet voor Groningen, wat betekent dat voor samenwerking en wat kost het allemaal en hoe moet dat betaald worden ? Realiseren predikanten zich dat zij niet alleen voor de eigen wijk moeten werken, maar grensoverschrijdend gaan samenwerken en wat betekent dat in de praktijk?”

Natuurlijk konden niet al die vragen helder beantwoord worden bij het begin van het traject. Maar na een half jaar mag wel worden geconstateerd, dat de bereidheid tot samenwerking groeit al blijft er een sterke gehechtheid aan het werken voor de eigen wijkgemeente. Tussen een aantal gemeenten is zichtbare voortgang in samenwerking gemaakt.

De AK streeft ernaar dat inkomsten en uitgaven met elkaar in 2017 in evenwicht zijn . De wijkgemeenten moeten meer de eigen verantwoordelijkheid dragen voor de eigen kosten en baten. Zolang er geen helder zicht is op de realisering van het financiële plan zullen er geen betaalde krachten op contracten voor onbepaalde duur worden aangesteld. Kortom de haalbaarheid van plannen en wensen wordt beter getoetst.

Duidelijk is geworden dat de wijkkerkenraden in elk geval willen blijven investeren in de eigen wijkgemeente. In het kader van het streeftraject zal men duidelijker moeten aangeven welke deskundigheden men nodig heeft ter aanvulling van wat nu aanwezig is, welke deskundigheden die in huis zijn, onderbenut zijn en welke aanvulling van buiten wenselijk is.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Haarlem

Uit het beleidsplan 2012-2016 van de Protestantse Gemeente te Haarlem:

“Er moeten nieuwe vormen van kerk zijn worden gevonden, die dienend zijn naar mensen die in sociaal maatschappelijk opzicht buiten de samenleving dreigen te vallen en nieuwe vormen die aansprekend zijn voor al die mensen buiten de kerken die zoeken naar bezieling”.

Haarlem heeft een lange historie achter zich waarin gemeenten goeddeels autonoom waren en hun eigen weg gingen. De AK had een laag profiel en speelde, naast de verantwoordelijkheid voor financiën en aanstelling van predikanten, een bescheiden ondersteunende rol.

De wijkgemeente Centrum heeft een geheel eigen positie, mede doordat deze gemeente is gegroepeerd rond de beroemde Grote of St. Bavokerk. Ook Schalkwijk en de gemeente rond de Oosterkerk hebben ieder een eigen geschiedenis en een eigen identiteit. Naast dat alles heeft zich in Haarlem een omvangrijke oecumenische diaconale activiteit ontplooid onder de verantwoordelijkheid van de stichting Stem in de stad.

Haarlem Noord is vanouds een aparte gemeente.

De tijden veranderen. Capaciteiten voor bepaalde kerkelijke taken worden schaars, de inkomsten uit ‘levend geld’ lopen terug, de uitdagingen om in de moderne stad een appellerende kerk te zijn nemen toe. Een deel van de gemeenten vergrijst en het is niet eenvoudig om in een snel veranderende samenleving als kerk het juiste antwoord te vinden vanuit de bron waaruit de kerk mag putten.

De PG Haarlem prijst zich gelukkig dat er geen sanering nodig is omdat er voldoende bezittingen en fondsen zijn om de kerkelijke activiteiten de komende jaren te financieren.

De predikanten hebben na onderling beraad geadviseerd om te komen tot “meer samenwerking, ontwikkeling van nieuwe vormen van kerk zijn gericht op heel de stad en behoud van het goede en noodzakelijke in het bestaande werk en inzet van personen naar hun mogelijkheden en capaciteiten”.

De AK heeft in overleg met wijkkerkenraden en wijkgemeenten een beleidsplan opgesteld dat voorzichtig, maar duidelijk koers zet naar de toekomst, waarin met behoud van waardevolle identiteiten geprobeerd wordt een antwoord te vinden op vragen die nu en zeker in de toekomst aan een kerk in een stad als Haarlem gesteld worden.

De PG Haarlem blijft present in de drie stadsdelen. Dit zijn de gemeenschappen die de PG Haarlem dragen. Iedere wijk houdt een passende basis aan pastorale voorzieningen, een predikant met ondersteuning van een kerkelijk werker, een kerkgebouw met koster en musici.

De PG Haarlem blijft de komende jaren de predikantsplaats van Stem in de Stad financieren.

Om budget vrij te maken voor nieuwe activiteiten op het gebied van missionair werk worden de uren voor predikantswerk in de drie wijken teruggebracht. Het emeritaat van drie van de zes predikanten biedt daarvoor de mogelijkheid.

Allereerst zal de kerk in Haarlem zich nog beter profileren naar de stad waarin zij functioneert. Er zal een missionair predikant worden benoemd die valt onder verantwoordelijkheid van de AK en die opgesteld wordt voor heel Haarlem. Deze predikant zal nieuwe activiteiten ontwikkelen en ook het missionair handelen bij en vanuit de wijkgemeenten moeten versterken.

De activiteiten in de Grote of St. Bavokerk kunnen nieuwe impulsen krijgen. De kerk zou meer betrokken kunnen worden bij allerlei activiteiten in de stad, maar ook bijvoorbeeld bij festivals die direct naast de kerk plaatsvinden. Er zal creatief gedacht moeten worden over een markantere missionaire positionering van deze monumentale kerk.

Naast het werk van en in samenwerking met Stem in de Stad zal de Oosterkerk een meer diaconale focus krijgen. De Oosterkerk is nagenoeg de enige kerk in een stadsdeel waar diaconaal veel te doen is. Door het concentreren van diaconale activiteiten in en rond die kerk wordt ook een stimulans aan de Oosterkerkgemeente gegeven. Overwogen wordt het centrale diaconale bureau en de stichting Diaconaal Centrum voor het Gevangenispastoraat in de Oosterkerk te huisvesten.

Hoewel er in Haarlem niet is gekozen voor een ingrijpende verandering van de bestuurlijke structuur is men wel voorstander van een grotere regiefunctie van de AK. Dan wordt vooral gedacht aan het bevorderen van meer samenwerking tussen gemeenten en de coördinatie van wijkoverschrijdende activiteiten zoals missionair werk, jeugdwerk en diaconaat.

Door een jaarlijkse gemeentevergadering en een jaarlijkse gemeenschappelijke dienst voor heel de PG Haarlem zal het streven naar samenwerking zichtbaar worden gemaakt.

Haarlem en Haarlem Noord zijn en blijven twee zelfstandige gemeenten binnen de PKN. In de komende jaren zal wel intensiever met elkaar en met de ander PKN-gemeenten in de regio samengewerkt gaan worden. Er wordt aan een plan gewerkt om met de PKN-gemeenten een gezamenlijke website op te zetten, als missionair platform, om mensen te bereiken die wat verder van de gemeenten afstaan. Om de website bekendheid te geven zal maandelijks een pagina gekocht worden in een huis-aan-huisblad.

Daarnaast wordt verwacht dat de website een digitaal ontmoetingsforum voor de verschillende gemeenten zal zijn. En dat is een kans om beter op de hoogte te zijn van de vele activiteiten die al plaatsvinden.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Leiden

Website : www.protestantsegemeenteleiden.nl

In het moderamen van de Leidse AK was men gelukkig met het initiatief van de Stedentrip, vertelt scriba de heer Nagelkerke. Het paste bij de gedachte achter het vitaliseringsproces. Men heeft de tekst breed verspreid. Natuurlijk is de weergave van de veranderingsprocessen in de tekst beperkt maar men kan naar aanleiding ervan zelf contacten leggen.

Het proces waarin geprobeerd wordt her structurering en vitalisering te combineren wordt voortgezet, aldus de heer Nagelkerke. De inkomsten kant blijft, lettend op de vrijwillige bijdragen, zorgelijk, m.n. omdat een groot deel van de inkomsten daaruit ingebracht worden door oudere leden.. Door allerlei maatregelen, weinig tegenvallers, (wellicht incidentele) meevallers en de door RCBB opgelegde vacaturestop is inmiddels wel een sluitende rekening bereikt.

Uit de beleidscommissie is een begeleidingscommissie voortgekomen, ook gevormd door vertegenwoordigers van de wijkgemeenten, die het beleidsproces moet ondersteunen en stimuleren. Die commissie spreekt met wijkkerkenraden, gemeenteleden en deskundigen. Het beleid is nu verwoord in een nota 'Bouwen aan een vitale kerk'. Deze is via het kerkelijk bureau op te vragen (info@kerkelijkbureauleiden.nl). Voorhanden zijn daar eveneens een artikel over de nota en verslagen van de eerste twee werkconferenties.

In het kader van dit beleid en uitgaande van de impulsen uit deze nota werden drie werkconferenties gepland, waarvan de derde op 17 november 2012 zal plaatsvinden. Doel van de conferenties is om gezamenlijk (wijkkerkenraden, colleges, predikanten en kerkelijk werkers) het proces in de richting van een nieuwe structuur in te vullen. Een belangrijk element vormt daarin nu het gesprek over het profiel van de gemeenten. Geloofsgemeenschappen als het Citypastoraat (Binnenstadsgemeente), de Marekerk (Gereformeerde Bond) en de Studenteneklesia hebben al duidelijk profiel, bij de andere wordt hieraan gewerkt. Maar er wordt niet alleen naar binnen gekeken, ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kerkgemeenten wordt in de gesprekken betrokken. Aan deelnemers zijn twee vragen gesteld: hoe men aankijkt tegen de Protestantse Gemeente te Leiden en welke rol men daarin ziet voor zichzelf. De antwoorden hierop worden gebruikt in de gesprekken over het profiel van gemeenten, komen er uiteraard overeenkomsten en verschillen naar voren. Bij de verschillen is verduidelijkt over welke men kan overleggen en welke men nu vooralsnog als breekpunten ziet. De nadruk ligt nu op de profilering van de wijkgemeenten. De gedachte om de geografische grenzen op te heffen en over te stappen op profielgemeenten, lijkt op brede steun te kunnen rekenen. Het gespreksklimaat is verbeterd en de solidariteit van de wijkgemeenten met elkaar (in plaats van de oorspronkelijke eilandjes) lijkt toegenomen. Samenwerking van de predikanten is een aandachtspunt maar men gaat er voorzichtig mee om. Eerdere pogingen tot herstructurering zijn mislukt, m.n. omdat het proces daartoe te zeer van boven opgelegd leek. Vandaar dat het proces nu vooral van onderop gestalte heeft gekregen.

Het verder uitwerken van deze lijn in de richting van een organisatievoorstel zal naar verwachting nog zeker geruime tijd in beslag nemen.

In het antwoord op de vraag naar de rol van geloofsbezinning wijst de heer Nagelkerke in twee richtingen. In de eerste plaats speelt dit naar zijn zeggen in de beleidsactiviteiten gericht op vitalisering op de achtergrond voortdurend een rol. Daarom werd bijvoorbeeld vroeg in het proces aan ambtsdragers gevraagd hun eigen visie in te brengen ook op dit punt te formuleren

In het andere antwoord verwijst hij naar initiatieven die in Leiden worden genomen vanuit de wijkgemeenten, vooral ook in het kader van het bijzonder kerkenwerk, zoals de Open Kerk Leiden (bijeenkomsten, een website, een Facebookpagina, blogs en tweets van de predikant). Ook neemt de Protestantse gemeente actief deel in de Raad van Kerken aan initiatieven waaraan ook andere kerken, organisaties en de gemeente meewerken, zoals Leiden Compassiestad en vredeswakes. Het initiatief Leiden Compassiestad komt voort uit het *Charter for Compassion* van Karin Armstrong. Vanuit de Protestantse Gemeente Leiden wordt eraan deelgenomen door de Open Kerk Leiden (ds. Ad Alblas) en door diaconaal centrum De Bakkerij. Meer informatie is te vinden op http://www.c4cleiden.nl/?page_id=50. Meer informatie over het genoemde diaconaal centrum De Bakkerij is te vinden via <http://www.debakkerijleiden.nl/>

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Rotterdam

Website : www.kerkeninrotterdam.nl

Opnieuw vindt het gesprek plaats met de voorzitter van de Centrale Stuurgroep, ds. Bert Kuipers. Van eventuele kennisname van de Stedentrip in Rotterdamse gemeenten heeft spreker geen overzicht.

De Centrale Stuurgroep en de Missionair Diaconale Stuurgroep hebben hun praktisch gerichte werkzaamheden voortgezet. Deelnemende gemeenten betalen nu een bescheiden bedrag mee voor de bekostiging van activiteiten. Voor de vijfde keer is de Domesdag gehouden en er wordt in brede samenwerking gewerkt aan een volgende Kerkennacht. In de Laurenskerk werd een Diaconaatsdag gehouden over voedselbanken. Er is een gezamenlijke aanvraag uitgegaan naar 'Utrecht' voor een HBO-theoloog ten behoeve van het studentenpastoraat. Het lijkt erop dat de stuurgroep niet alleen meer het 'loket' voor dergelijke aanvragen vormt maar dat een bewuste keuze wordt gemaakt. Er wordt gesproken over een project in het kader van kerkplanting en over de contacten met evangelicale netwerken. Ook is de stuurgroep Orgaan van Bijstand van de classis geworden. De gezamenlijke website is nog in voorbereiding.

Er is een interessant initiatief voor het houden van een 'Rotterdamse synode' of 'Rotterdams christelijk forum' Als voorlopige datum geldt 2 november 2013 (de zaterdag het dichtst bij Hervormingsdag). Het idee is ontleend aan de vorig jaar in Dordrecht gehouden nationale synode. Maar de voorbereidingsgroep vond de organisatie hiervan te 'ouderwets' en de inhoud teveel teruggrijpen op het verleden. Bij de Rotterdamse synode denkt men naast gesprek en geloofsbezinning aan een manifestatie. Het intern gesprek, het gesprek tussen de kerken, is belangrijk maar moet bijdragen aan de eigentijdse herkenbaarheid van de kerken in de samenleving.

De gedachte achter alles wat via de stuurgroepen verloopt is om samen tot bepaalde activiteiten te komen en in gesprek te blijven met elkaar. Zo kan men hopelijk naar elkaar toegroeien. De bezinning komt dan voort uit dat wat men gezamenlijk onderneemt.

Naar aanleiding van vraag 5 wordt herhaald dat kerkelijke herstructurering geen thema is in het werk van de stuurgroepen. Er zijn in Rotterdam eerder plannen om gemeenten weer van elkaar los te maken, zoals in Alexander en Kralingen, dan om te fuseren. Het bureau van KSA vervult in praktische zin een spilfunctie maar deze positie heeft geen officiële status.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Tilburg

De stedentrip wordt in Tilburg gewaardeerd als een uitnodiging om over de grens van de eigen nabije kerkelijke wereld te kijken.

Wie Tilburg bezoekt zal getroffen worden door de enorme energie die de renovatie van de Opstandingskerk heeft opgeroepen.

Al in 2000 werd besloten om met de hele gemeente samen in de Opstandingskerk te kerken. De meeste activiteiten vonden daar ook al plaats. Omdat twee kerken onderhouden op termijn niet haalbaar bleek werd later –na onderzoek- ook besloten om de Pauluskerk te verkopen. Drie jaar geleden is de kerk verkocht aan de Indonesische kerk (GKIN). Het geld dat beschikbaar kwam zou gebruikt worden om de Opstandingskerk grondig te renoveren als de “nieuwe” gezamenlijke kerk voor de gemeente in Tilburg.

De huidige renovatie kent een lang voortraject: wat voor kerk willen we, welke kerk is daarvoor het meest geschikt, welke wensen zijn er voor de kerk die we houden, hoe kunnen we tegen minimale kosten een maximaal resultaat bereiken? Steeds was er intensief contact tussen de onderzoekscommissie(s) en de gemeente, en uiteindelijk kon in mei 2012 groen licht gegeven worden.

Ook nu is ervoor gekozen de gemeente intensief bij de renovatie en herinrichting van de kerk te betrekken. Veel vrijwilligers zijn ingeschakeld om naast de vakmensen aan onderdelen van het renovatieproces mee te werken. Zo wordt men ook meer bepaald bij de vraag of bepaalde wensen met het beschikbare geld al dan niet vervuld kunnen worden of dat er aparte acties nodig zijn om aan die wensen tegemoet te komen. Er is meer begrip voor het feit dat er soms er nog even gewacht moet worden voordat een wens in vervulling kan gaan (nieuwe stoelen bijvoorbeeld). In Tilburg heeft men ervaren dat op deze wijze de renovatie zelf als vitaliseringsproces kan worden ervaren. Op een recent gehouden kerkenraadsdag is de vraag dan ook aan de orde gesteld hoe de door renovatie opgewekte betrokkenheid van gemeenteleden behouden en verder ontwikkeld kan worden.

De Tilburgse protestantse kerk is middels het religieus beraad ook betrokken bij het formuleren van een nieuw armoedebeleid voor de gemeente. De religieuze gemeenschappen worden -naast de sociale partners- door de verantwoordelijke Tilburgse wethouder erkend als serieuze gesprekspartner over het sociaal beleid van de overheid.

Het pastoraat is nog steeds wijkgericht georganiseerd. Er zijn wel ideeën om dit meer thematisch te organiseren, maar dat wordt nog niet geïmplementeerd. Er is aparte aandacht voor nieuwkomers en 75 plussers. Pastoraat voor anderen zal als regel op afroep plaats vinden. Er is voor gekozen om ook diakenen aan de wijken te verbinden. De ervaring moet uitwijzen of daarmee het diaconaat optimaal is gediend.

Het destijds opgestelde beleidsplan werkt vooral op de achtergrond van allerlei acties door en brengt zo mensen in beweging. Het is echter niet systematisch uitgerold. Het tot stand brengen van het plan zelf met alle creativiteit die daarmee was verbonden was stimulerend, maar ieder deelproject dat later werd aangepakt heeft weer zijn eigen verhaal en motivering. De leidende begrippen onder het beleidsplan (ontmoeten en verbinden) komen wel steeds weer terug.

Jan Scheurer, najaar 2012

Stedentrip 2: Utrecht

Website : <http://www.pgu.nu>

In de eerste stedentrip gaven wij een beknopt beeld van de Protestantse Gemeente Utrecht (PGU) als het veelkleurige, verbindende mozaïek van tien protestantse wijkgemeenten met elk hun eigen identiteit in de stad Utrecht. Een bijzonder kenmerk van de PGU is het actieve gemeentelven in een aantal monumentale binnenstadskerken: de Domkerk (Citypastoraat), Jacobikerk, Janskerk (oecumenisch studentenpastoraat EUG). en Nicolaïkerk, die allen in volledig eigendom van de PGU zijn. Daarnaast kent de PGU zes wijkgemeenten buiten de binnenstad. Het motto van het Beleidsplan 2012-2016 van de PGU is ongewijzigd 'Kerk in de stad, vóór de stad' gebleven. Deze dienstbaarheid aan de samenleving krijgt vorm door een veelheid van diaconale, levensbeschouwelijke en culturele activiteiten. Als speerpunten van het beleidsplan werden eerder aangegeven het ouderenbeleid, de samenwerking van de stedelijke bestuursorganen en verdere verbetering van de exploitatie van gebouwen.

De nieuwe werkwijze van de stedelijke bestuursorganen is vastgelegd in een gewijzigde Plaatselijke Regeling, die (evenals het vernieuwde beleidsplan) op de website te vinden is. De voltallige 'AK Groot' (AKG) komt vier keer per jaar bijeen en de vergaderingen worden toegespitst op het algemeen beleid. In de 'AK Klein' (AKK) is een permanente vertegenwoordiging van Diaconaal Missionair Orgaan (DMO; in de PGU gebruikte naam voor college van diakenen) en College van Kerkrentmeesters (CvK) opgenomen. DMO en CvK vergaderen op dezelfde avonden. Er wordt een gemeenschappelijke opening gehouden, waarna de groepen uiteen gaan. Volgens AK-voorzitter Peter Klusener zijn de ervaringen met deze werkwijze tot nog toe goed. De vergaderingen komen toe aan goede bespreking van inhoudelijke thema's en men leert elkaar beter kennen. De onderlinge betrokkenheid van de bestuursorganen en de betrokkenheid vanuit wijkgemeenten is goed. Bij de vernieuwing van de AK vormde de enige jaren geleden in de Protestantse Kerk Amsterdam ingevoerde werkwijze een voorbeeld. Het werken met kerngroepen werd niet overgenomen. Ook nu zijn er contacten tussen Utrecht en Amsterdam in het kader van ervaringsuitwisseling, met name tussen de beide kerkelijke bureaus.

Veel aandacht wordt besteed aan de toekomst van de PGU en dan met name aan planvorming van de wijkgemeenten. Daarbij gaat het om de (verdere) ontwikkeling van de eigen identiteit van wijkgemeenten, om plannen voor vitalisering en om het financieel rendement van wijkgemeenten.

Van een algemeen plan voor herstructurering van wijkgemeenten is geen sprake. Bedoeling is om elke wijkgemeente te stimuleren en om bestuurlijk maatwerk te leveren. Er is binnen de PGU al sinds een aantal jaren sprake van decentrale begrotingen en rekeningen en op deze wijze is direct duidelijk als een onverantwoorde financiële situatie van een wijkgemeente dreigt te ontstaan. Maar andere criteria voor de vitaliteit van een wijkgemeente worden even belangrijk geacht, zoals de beschikbaarheid van kader. Daarnaast worden wijkgemeenten gestimuleerd een langere termijnprognose te maken, te kijken naar de leeftijdsopbouw, en naar het activiteitenpakket. Belangrijk is ook de vraag wat de wijkgemeente toevoegt binnen het veelkleurige mozaïek van de PGU. Zo deed de Centrumgemeente (CG) toekomstonderzoek en kwam tot een conclusie van geringe mogelijkheden voor het bereiken van werfkracht. Op grond hiervan

besloot de CG zich op te heffen. Na een verkenningtocht sloot een deel van de gemeenteleden zich aan bij de wijkgemeente in Overvecht (die daarna werd omgedoopt tot Johannescentrumgemeente) en een deel bij de EUG (Janskerk). In Utrecht-noord (wijkgemeente Zuilen) maakten bijvoorbeeld de vierplekcommissies rond Oranjekapel en Bethelkerk toekomstplannen via het beroepen van predikanten op projectbasis. In West (wijkgemeente Pniëlkerk/Triumfatorkerk) heeft men gekozen beide gebouwen aan de AK terug te geven en te kiezen voor pastoraat en minder dure behuizing. De in de AKG behandelde notitie over vitaliteitscriteria van wijkgemeenten is via de PGU website beschikbaar.

In het beleidsplan zijn méér thema's te vinden waaraan wordt gewerkt. In het project Go West rond de Triumfatorkerk op Kanaleneiland werkt men aan vorming van een pioniersplek voortkomend uit de zgn. 'doorfietsers', personen die zich tot nog toe oriënteren op de Jacobikerk en de Nieuwe Kerk. Rond de Pniëlkerk is een project rond sociale media tot ontwikkeling gekomen, dat tot een landelijke uitrol heeft geleid op de sociale mediadag op 3 november j.l. Op stedelijk niveau moet dat nog verder uitgewerkt worden en uitgerold naar andere wijkgemeenten die daar nog niet zo ver in zijn. De plannen voor herbouw van het schip van de Domkerk houden in Utrecht velen bezig, en ook de wijkkerkenraad en de AK. De herbouw vormt voor de kerkelijke gemeente geen prioriteit, ook in de huidige vorm voldoet de Domkerk aan de vereisten voor het gemeentelven. Maar uiteraard wil de kerkelijke gemeente wel bij de planvorming betrokken blijven. In de afgelopen jaren werkte de PGU aan ontwikkeling van personeelsbeleid en -management. In deze beleidsperiode zal in de begeleiding van medewerkers een volgende stap worden gezet. Tevens wordt nagedacht over het vrijwilligersbeleid.

Wietse Klukhuhn, najaar 2012

Stedentrip 2: Zwolle

De stedentrip lijkt een zinvol middel tot uitwisseling van ervaringen. Vooral de samenvattende inleiding is bruikbaar. Er doen zich in toenemende mate bilaterale contacten voor tussen steden die met soortgelijke problemen worstelen. Ook de conferenties kunnen een forum voor uitwisseling bieden. Wel moet de stedentrip op de website van de BGS worden gezet.

Er is inmiddels in Zwolle veel gebeurd. Drie wijkgemeenten (Hoeksteen, Oosterkerk en Jeruzalemkerk) zijn samengegaan. De Hoeksteen is verkocht en de bestemming van de Jeruzalemkerk is gewijzigd. Dat samengaan heeft hier en daar ook tot tekenen van revitalisering geleid. (inhoudelijke bezinning, nieuwe initiatieven en plannen)

Voor de Grote Kerk zijn creatieve plannen bedacht en in beginsel ook gerealiseerd. Deze kerk wordt meer en meer het gezicht van de PGZ in de stad. "De deuren gaan open" zo is de titel van het rapport dat handelt over de nieuwe toekomst van de kerk. 's Morgens de diensten van een wijkgemeente, 's middags Michaelsdiensten van verschillende soort (vieringen, vespers en cantatediensten) voor verschillende doelgroepen. Vanaf januari 2013 worden er gezamenlijke zondagmiddagdiensten gehouden zoals 'Gaandeweg-diensten' en Taizévieringen.

Daarnaast worden door de week middag-pauzediensten gehouden die open staan voor een brede en gevarieerde groep belangstellenden en is er een Stiltecentrum. De activiteiten in en rond de Grote Kerk worden gedragen door vrijwilligers uit de hele stad.

Door de week worden er culturele activiteiten georganiseerd en allerlei activiteiten gericht op de stad en toch passend bij de oorspronkelijke karakteristiek van het gebouw. De exploitatie van deze niet-kerkelijke activiteiten is in handen gegeven van een bureau. Het bij die kerk behorende wijkgebouw "het Refter" wordt afgestoten en voor de activiteiten die daarin plaats vonden wijkt de wijkgemeente nu uit naar de Jeruzalemkerk.

Naast de op de stad gerichte activiteiten in en rond de Grote Kerk moeten stedelijk-diaconale activiteiten worden genoemd als een inloophuis en deelname aan de komst van een Exodushuis voor ex-gedetineerden.

Elders in de stad is de Emmaüskerkgemeente (van huis uit Hervormd) samen op weg naar een fusie met de Hoofdhofgemeente in Berkum (van huis uit Gereformeerd) ondanks het feit dat die laatste gemeente niet behoort tot de Protestantse gemeente van Zwolle. De Emmaüskerk (het gebouw) wordt op korte termijn onttrokken aan de begroting van de Protestantse gemeente in Zwolle.

Zo is in Zwolle langs verschillende wegen geprobeerd de kosten te reduceren en de krimp om te zetten in nieuwe initiatieven. De andere wijkgemeenten (Advenstkerk, de Stinskerk, de Sionskerk en de Open Kring) laten we hier onbesproken, wat niet wil zeggen dat daar niets gebeurt. Integendeel. Nadere informatie is op de websites van deze gemeenten te vinden.

Geprobeerd wordt door clustervorming en door wijkoverschrijdende samenwerking van predikanten, beter gebruik te kunnen maken van elkaars kwaliteiten en de schaalgrootte van bepaalde activiteiten te vergroten.

Medio 2012 is een werkgroep gestart met het opstellen van een nieuwe beleidsplan voor de jaren 2013-2016. Het is de bedoeling dat nieuwe vormen van kerk zijn worden onderzocht, waarbij als leidraad is gekozen voor de volgende uitspraken :

- “We willen een kerkelijke gemeente zijn, die doordringt in de maatschappij”
- “Hoe veelkleurig we ook zijn, we delen met elkaar, dat we door God geïnspireerd zijn en dat het om God en de mensen gaat;”
- “We willen komen bij de kern van de zaak. Daarbij denken we aan ruimte voor missionair op pad gaan, het geloofsgesprek weer op de agenda zetten, dor hout weggappen en bezinning op de rol van de voorganger”
- “De hoofdlijnen moeten ook op wijkniveau worden uitgewerkt.”

Vanuit iedere wijkgemeente worden twintigers en dertigers uitgenodigd om de werkgroep te voeden met hun ideeën over de kerk in de toekomst.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat ook in Zwolle, zoals op veel andere plaatsen plannen worden uitgewerkt voor een meer decentraal beheer, waardoor wijkgemeenten een grotere invloed kunnen krijgen op het voor hen beschikbare budget en hun pastorale formatie.

Jan Scheurer, najaar 2012